

Asia: VN/1072/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain, julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 13 §:n ja valtakunnallisesta osaamistietovarain

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kansalaisopistojen liitto kannattaa vapaan sivistystyön koulutusten alkamispäivän tallentamisen lisäämistä KOSKI-tietovarantoon. Samalla liitto edellyttää, että toimeenpano on kansalaisopistoille teknisesti ja hallinnollisesti kevyt ja että henkilötasoisien lisätiedon keruu rajataan täsmällisesti vain aidosti välttämättömiin tietoihin.

Liitto pitää muutosta perusteltuna, koska nykyinen päättämispäivän logiikka vääristää pitkien koulutusten kestoa ja heikentää tietojen uskottavuutta. Sääntelyn ja järjestelmätoteutusten on kuitenkin tuettava vapaan sivistystyön monimuotoisuutta, sillä kansalaisopistojen kurssit poikkeavat rakenteeltaan, kestoaltaan ja opiskelijaprofiileiltaan tutkintokoulutuksesta.

Esitysluonnoksen kansalaisopistoille keskeisin muutos on 9 d §:ään ehdotettu täsmennys, jonka mukaan koulutuksista tallennettaisiin siis jatkossa sekä alkamis- että päättämispäivä. Muutos korjaa nykytilannetta, jossa pitkänkin koulutuksen suoritus voi näyttäytyä yhden päivän mittaisena ja aiheuttaa ongelmia tilastoinnissa, järjestelmän toiminnassa ja opiskelijan näkökulmasta.

Vaikutusarvion mukaan muutos parantaa tietojen laatua, luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä, vähentää epäselvyyksiä tallentamisessa ja tukee opiskelijan mahdollisuutta hyödyntää tietojaan Oma Opintopolussa jo opintojen alusta lähtien. Liitto pitää tätä kokonaisuutta perusteltuna.

Muutoksen toimeenpanon on oltava kevyt. Teknisiä ratkaisuja ei tule toteuttaa tavalla, joka lisää manuaalista työtä, jättää tulkinnanvaraa paikallisiin käytäntöihin tai sivuuttaa kansalaisopistojen kurssien vaihtelevia toteutustapoja. Siksi valtakunnallinen ja käytännönläheinen ohjeistus on välttämätön.

Kansalaisopistojen liitto kiinnittää huomiota esityksen 4 §:n lisäykseen, jonka mukaan tietovarantoon voitaisiin tallentaa opetus- ja kulttuuriministeriön tilastollista seurantaan varten välttämättömiä tietoja, jos niitä on tarpeen kerätä henkilötietoina. Perusteluissa todetaan, että lisäys mahdollistaisi välttämättömän tiedon keräämisen tietovarannon kautta lomakkeiden sijaan, mutta vain silloin, kun tiedon kerääminen henkilötietona on tarpeen. Jos tieto tarvitaan vain summatasoisena, sitä ei tietojen minimoinnin vuoksi saisi kerätä henkilötietona.

Perusteluissa mainitaan esimerkkeinä vankilaopetus sekä oppilaskohtaiset tukitoimet tai erityinen tuki. Samalla todetaan, että tällaisiin tietoihin voi liittyä leimautumis- ja yhdenvertaisuusriskejä, minkä vuoksi suoja-toimien on oltava vahvat. Liiton näkökulmasta muutos on periaatteellisesti merkittävä, koska se laajentaa tietovarannon käyttöä ministeriön seurantarpeisiin myös henkilötasolla. Vapaan sivistystyön toimintalogiikka poikkeaa tutkintokoulutuksesta, joten hallinnollisen kuorman, epäselvyyden ja luottamuksen heikkenemisen riskit on arvioitava erityisen tarkasti.

Kansalaisopistojen liitto vaatii, että "välttämättömät tiedot" määritellään tarkkarajaisesti eikä avoimeksi kategoriaksi, joka voisi myöhemmin laajeta ilman selkeää lainsäädäntöohjausta. Liitto pyytää arvioimaan erikseen, onko henkilö pohjaisen lisätiedon keruu vapaan sivistystyön osalta tarpeellista, koska vain pieni osa opiskelijoista kerää KOSKI-tietovarantoon merkittäviä opintosuoritteita ja kattavaa summatietoa kerätään jo oppilaitoskohtaisesti. Liitto kysyy, tuottaako rekisteriin vietävä lisätieto tässä tilanteessa aidosti sellaista lisäarvoa, jota ei muuten saada.

Liitto korostaa, että vapaan sivistystyön matalan kynnyksen osallistumista ja opiskelijoiden luottamusta ei saa vaarantaa tietosuojallisesti raskaalla tiedonkeruulla. Tämä on erityisen tärkeää, koska osa tiedoista voi olla leimaavia ja lisätä yhdenvertaisuusriskejä.

Lakiehdotuksen 9 d §:n mukaan tiedot tallennetaan vain, jos oppilaitoksen ylläpitäjä tarjoaa tallentamista opiskelijoille ja opiskelija suostuu siihen. Tämä on kansalaisopistojen kannalta tärkeää, koska opiskelijaryhmät ovat heterogeenisiä, opiskelun tavoitteet vaihtelevat eikä osallistujilla ole aina selkeää käsitystä KOSKI- tai Opintopolku-järjestelmien merkityksestä.

Liitto painottaa, että opiskelijalle annettavan informaation on oltava erittäin selkeää: mitä tallennetaan, millä perusteella, mihin tietoa käytetään ja mitä hyötyä opiskelijalle siitä on. Suostumuskäytäntöjen on oltava yhdenmukaisia ja helposti toteutettavia, eikä järjestelmäratkaisuista saa aiheutua opistoille kohtuutonta hallinnollista lisätyötä.

Liitto pitää 5 §:ään ehdotettua velvollisuutta ilmoittaa rekisterinpitäjän tehtävien siirtymisestä ymmärrettävänä. Opetushallituksen on kuitenkin annettava velvoitteen toteuttamisesta ennakoiva ja käytännönläheinen ohjeistus.

Liitto pyytää, että 10 §:n mukaista tietopyynnön siirtämistä alkuperäiselle rekisterinpitäjälle käytetään vain poikkeuksellisesti. Oppilaitoksille on annettava selkeät prosessiohjeet, ja samalla on arvioitava, aiheuttaako menettely pienille oppilaitoksille suhteettoman suuren hallinnollisen kuorman.

Nuottanen Jaana
Kansalaisopistojen liitto KoL